

ԴԻԻԱՆ ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲԱՅ

ԼԲ

(Ընկալալիքի տասն նազար ասլանլու զրուցի):

Պատճառ ձեռագրիս այս է, որ ես Համ-
թեցի Պոճա Մալիճանի քոյրորդի կարա-
պիս՝ կամակցութեամբ քեռորդոյս Ադամ
Չէլէպուն թվին Ռձժե (= 1666) ի քա-
ղաքն Ըստամպուլ վէքիլ եղէ առաջի բազ-
մաց Պէլլըղատցի Աբրահամ Չէլէպուն եւ
նորին Աբրահամ Չէլէպուն փոլիցային,
այսինքն ձեռագրովն, եկի ի սուրբ քաղաքն
Երուսաղէմ դեկտեմբերի ամսոյ ի Ա. եւ ի
նոյն օրն առեալ ընկալայ ի մէջ Սուրբ Յա-
կոբայ վանացն ի Տէր Եղիազար հոգեւոր
տիրէն [յ]անուն Աբրահամ Չէլէպուն տասն
հազար երեսով ասլանլի դռչ, զի վասն
դրամի եղև փութանակի գալուստն իմ. եւ
ետու զայս թուղթս վանից խոստովանա-
հայր Տէր Առաքելին իւր գրովն Տէր Եղիա-
զար հոգեւորտիրին, զի ի զիպող ժամուն
տեսողացն հաճոյ լիցի. բաւ է:

Սորին վկայք այս են.

ՆԵՐՍԷՍ ԵՊՍ. ԿԵՍԱՐԱՅԻ ԱՄԻՐԻԱՆԻ
ՈՒՐՀԱՅԵՑԻ ՄԱՐԿՈՍ ԵՊՍՆ. ՈՐԴԻ
ԿԱՐԱՊԵՏ

ԼԳ

(Ապրո Ձիկպի առ Եղիազար կաթողիկոս):

Հասցէ յերկրպագութիւն գարշապարին
սուրբ Եղիազար կաթողիկոսին ամենայն
հայոց: Պէնքմ էֆանտըմ սուլթանըմ, Տիար-
պէքիրտէն եաղըլան մէկթուպի շէրիֆընդ
պու գուլընսուգա վասիլ օլուփ, վէ պուլսուր-
միշսընդ քի Մարտիրոս թէքրար մուքա-
րէրէթի կօրում, լաքին օնըն էմրի սէնին
պէրաթըն պօղամազ, զիրա պէրաթ պէ-
րաթի պօղար էմմա՝ նէ լէլըմ սիզ ելընդ-
տէքի պէրաթի իշլէթմայ կատըր տէկիսը-
նըզ, քօրկարսընդ. հէլայ օյլէ օլմիշ նէ
լիալըմ: Շինաի պիզ թէքրար մքարարէթսէք
յէյի տէկիլ տըր, քօյ տուրսուն. վէզիլէա-
ղէմ չըքաչակընայ եաքըն էա՝ տէրըզ, վէ
սիզի Ըստամպուլայ կէտարընդ տէի լէճայ
էթմիշ օլ քօփէքէր: Չէնէհա՛ր, զէնէհար,

կիթմէսընդ, օթուրըն Ուրֆայտայ, Հէլէպ-
տէ սակըն օլուփ պիզ չիքինչէ: Աստուած
իւր աջովն քեզ պահապան լինի, էկէր պիր
մագուլ իլէ խաղաղութիւն էտէ պիլլըրսէն
զՄարտիրոսլէ՝ յէլան չալընըզ Մարտի-
րոսի գօլունըզայ ալմայ. եօխսէ սաքըն վէ
սէքըն Ըստամպուլայ կիթմէն. էկար Ըստամ-
պուլայ կէլլըրսէնըզ կաթլանըն զատիկտէն
սօնկրայ թագաւոր Սէլանիկէ յէնկիլէհրայ
կէլաճակտըր, օլ զաման Ըստամպուլայ կէ-
լլըրսընդ, պէլքի էլամ չէքըլմէզ: Ապայ
քանի որ թագաւորն էտրանայ է, Ըստամ-
պու մի գնար: Դարձեալ իմ հոգուն հոգի,
Երբոր զիս քո չար պատահման դէմ էս զրեր,
ինչու համար զիմ ըստակն չես զրկեր, ո՛ւր
է քո իխրարն, ո՛ւր է քո զօլն, հէլպէթ
հէլպէթ զիմ ըստակն զաթըրճի Սէֆարին
հեան զրկես Ըստամպուլ, որ որդույս Մա-
թոսին թէսլիմ լինի, թէ նորն թէ հինն. իմ
աչաց լո՛յս, ինձի զուլում արիւր, այսչափ
ժամանակ է զիմ ըստակս պահեցիր. ես
քէնէ զայս ումիշ չէի աներ. ապայ ձեռնէս
լի՛նչ կուգայ, էմըն Աստուծոյ է: Թէ որ իմ
կողմն հարցանես, ես զքեզ քանի ի մարմնի
կամ՝ ձեռաց չեմ թողուր, միթէ քո սուրբ
աղօթովն Քրիստոս յօգնութիւն անէ: Դար-
ձեալ իմ հայր սուրբ, Հալպայ Դանտի գա-
տայէին համար, որ կօմրուկի քէթիպ լինի
զրեր ես, ան կու լինի, կ'անեմ կու զրկեմ,
բայց ան էսամին կու վախեմ որ չի լինիր:
Մինչեւ հիմա երկուքն այլ գրեանքն կու
զրկէի, ապա, հայր սուրբ, չորս ամիս
ծանր հիւանդութիւն քաշեցի, քսան օր է
որ ոտից վրայ եմ ելեր. դուն գիտես որ ես
քո բանին պատճառովն անցայ այս դարի-
պութիւնս կու քաշեմ, թէ ոչ առուտուր
չկայ, ինչ բան ունիմ հոս: Ըստամպուլ կ'իւր-
թայի, ապա խայմախամէն կու վախեմ:
Պաշտան սօնկրայ այս ինչ լինաֆսուղու-
թին է որ քո հրամանը իմ ըստակն չես
զրկեր. բաւ է: Իզաթլի ճանի ազիլըմ,
օկլում, սուլթանըմ Սուքիաս հայրապետէ
Էշգիյաքէր իլէ, տէրուն հասրաթ իլէ սէ-
լամ օլուսուր. պէնքմ իշըն հոգեւորտիրէ
սուլայմըն քի պէնքմ ահէմի կօնտուրըն.
խաւշ խաւշ ոսկլըր սէմ պէն սէնին իլան
սուլալըրմ: Ձեր ամէն փոքրաւորաց երկըր-
պագութիւն:

Դրեցաւ Փետրվարի Ժբ. [1667], Պէնտէի
Աբրօ:

ԼԴ

(Նրուսաղեմի միաբանի ան նշխար կարողիկոս ի Տիմիաթ): (*)

Սրբազան հօրդ մերում եւ լուսաւոր-
չածին երամոցս, վեհիդ տանս սրբոյ միա-
բան ծառայք քո խոնարհեալ, երես ի գետ-
նի եղեալ եւ ընդ երկրաւ մածեալ՝ մատու-
ցանեմք ողջոյն եւ համբոյր յերկնաշու սուրբ
գարշապարացդ եւ հարցանեմք զօրպիտու-
թենէդ քումմէ, զճանապարհի յոգնաշխատ
կրիցն եւ զաշխատանացն, զոր եւ Աս-
տուածն ամենայնի տէրն մեր Յիսուս Քրիս-
տոս բարեաւ եւ խաղաղութեամբ յաջողեա-
ցէ զառաջիկայ գործս եւ զուղեղնացու-
թիւնս քո, եւ զդարձն քո շնչաակի յաջողու-
թեամբ ժամանեցուցէ ան տարագրեալ որ-
դեակդ քո: Բայց առ սակաւ յետ գրիս՝ զայս
ժանուցանեմ քան զամենեսին յետնեալ ծա-
ռայ քո Նշխար, զի յորժամ ելեալ ի Տէր
Մինասի պաղչիցն՝ գնացիր, ի նոյն պահն
Հալպայ գիրն եկն հրամանուցդ. կնքեալ են
ի վերան գրեալ լատին եւ հայ գրով՝ թէ ի
ձեռս քո հասցէ անբաց յուժեքէ, եւ սային
Ֆռանգաց լինելոյ յաղագիրն՝ տարեալ ի վէ-
քին էր տըւեալ, եւ ի միւսում օրն վազ-
վաղակի թարձխմանի ձեռովն ի Մնուէղն էին
ուղարկեալ, կարծելով՝ թէ զու ի Մնուէղն
ես, եւ ոչ գտանելն զքեզ ի տեղն՝ մեք շատ
ասացաք՝ թէ տուէք որ մէկ մի ճարենք
ողարկենք. չլսեցին՝ թէ մինչ որ չիմանանք
գտեղն որ ի նա թէ՛սլիմ անենք, մարդոյ
չենք իտար. վասն որոյ այսքան եղեւ յա-
մենն գրիդ. եւ փետրուարի իդ. օրն զշրթի-
եկն հրամանուցդ օրհնութեան զիրն եւ
պատուէին, ապա թէ իմացաք ուր գնալդ
եւ ուր լինելդ, եւ մինչ ցայն վայր ոչ ոք
գիտէր: Եւ ապա վէքիւն կրկին սայի բռնեալ
ուղարկեաց զգիրն առ քեզ եւ բնաւին չկա-
րացաք իմանալ մեք՝ թէ զի՞նչ գիր է եւ
կամ ուստի՞ է, թէ հնար իցէ՝ ծանուցես
ծառայի քո, հայր սուրբ: Եւ քանի որ հրա-
մանքդ գնացեր ես՝ երեք չորս անգամ գիր
եկաւ ի Շամայ Սարգիս իրիցէն, կլամպօզի
Շամ գնալն եւ ի քեհնիւն մտնուին, աւելի
պակաս հաւմէլն, եւ կամ թէ քեզ շանն

եւ հոմանեացն չարախօսին ի քէն, եւ կամ
թէ Բոսամպօլու Մաղա պիղծն եւ այլքն
նման նորա գիր գրէն ի Շամ՝ թէ տեսէ՞ք
եւ իմացէ՞ք մեռնոն եփեց մի եւ փաշան
քանի՞ քիսա ճառում առաւ յաւրմէն եւ
զգատին յերուսաղէմ կանէ կու մընայ
մի: Այսպիսի գրեր նոքա Շամ ուղարկեն
եւ սոքա ի Շամայ զպատասխանին յԼստամ-
պօլ կ'ուղարկեն: Եւ եւս յունուարի ին,
կրկին յԼստամպօլ սոցա ի Շամ գիր եկեր՝
թէ ի՞նչպէս արիք. սոքա ուղարկով թէք-
րար թուղթ են գրած՝ թէ երեք չորս անգամ
փաշան չաւուշ թային արար ի վերան՝
չկարաց բերեր էր. բայց շատ գրամէ հա-
նեցին չաւուշին զինքն: Եւ դարձեալ Սար-
գիս երէցն գրեր էր՝ թէ Սուլէյման աղան
քո զայրէթն շատ քաշեց, վեց քիսա սուլֆ
արար, թէ զվեց քիսան ուղարկես՝ քեզ
բազում շահ կու լինայ, քո գնալն գեո
չգիտէին մինչեւ ցայժմ, եւ յաւուրս ի վեր
ոչ գիտեմք թէ այլ ինչ գիր եւ գրուց տի
գայ, յորժամ լսեն զգալն քո: Եւ տեղացս
մօլլան, երկրորդում աւուրն յորժամ հրա-
մանուցդ գնալն ձայնեց, եւս պակաս գրուց
շատ ասաց. երբեմն ասաց՝ թէ ինչո՞ւ ինձ
տանըմիշ չեղեւ, որ նորա արդ մէհսէր
սայի, եւ երբեմն դարձաւ՝ թէ ֆիրար էթ-
միշ, հօճէթ իտէրիմ. մինչ որ գնացաք ի
Յունաց պատրիկն, որ նա զթէքնիմանք ու-
ղարկեց մէհքէմէն, երեք չորս օր մօհլէթ
առաւ, մինչ իմանանք՝ թէ յո՞ւր է եւ կամ
խապէր մի առնունք, եւ թէ զերեք օրն
անցին՝ ես եմ նորա տաւաճին, զի լծակից
իմ է: Եւ յետ երեք աւուրն տեսաք որ չէր
լինար, մէկ՝ որ ուխտաւրք եկին յիսուն
վաթսուն հոգի, եւ մէկ այլ՝ որ նա ի վե-
րայ տանս լեզու կ'արձակէր. հարկեցին
միաբան եղբարքս, տարան Յունաց մեծի
մօտն եւ ասին՝ թէ զիր եհաս ի մեր մեծէն,
որ զսա վէքիլ անէք, ապա թէ գնացաք
մօտ ի մօլլան հանդերձ Յունաց թէքնիման-
նեքովն՝ թէ անա՞յ պատահեաւ Հայոց վանից
վէքիլն սա է, իւր մեծէն հրաման սորա է
եղեր վէքիլութեան, ապա թէ զձայնն կրա-
րեց: Եւ այժմ հրամանաւ Տիսուի իմում,
թէ՛ ծառայ քո եւ թէ այլ եղբարքս իմ ի
վերայ պատուիրեալ հրամանացդ կամք ա-
ւասիկ ծառայութեան մտերմարար սիրով
հոգւով չափ: Եւ զուխտաւորաց ճանապար-
հի էհվալն վասն խափարի՝ բնաւ մի հար-

(*) Ընդօրինակութեան մէջ նմանակի վերնագիրն
է. «Երուսաղիմայ միաբանից գիրն է, որ եկն ի
Տիմիաթ»:

ցաններ, թէպէտ գիտակ իսկ ես, ամա այսպիսի եղեալ ոչ էր իսկի, քանզի մարդոյ գլուխ գերետունն անցեր եւ Համա՝ Համուս թալաններ են, Համուս՝ ութ, և Համա՝ հինգ եւ զծեծն աւելի ի վերայ նոցա. հրամանքդ գիտես, ճար մի արա:

Դրեցաւ փետուարի ԺԳ. յաւուր Տեառնընդառաջի [1667]: Անարհեստ յետնեալ Նիկօլոս՝ այաք թուրապիս մի մոռանայր: Ըստամպօղու Աստուածածնայ ժամուն երեսփոխան Բրիտաստօրի տաճիկ եղբայրն, որ Մարայ խաղնայի հետն էր, խաղնա աղաւսուն քէհիին քէհեան է, եկաւ յերուսաղէմ յԸստամպօղու, մէսաուս մի հանեց՝ թէ երեք չորս անէմ կախեցին. զսուտն եւ զիրան ոչ գիտեմք եւ ոչ պատճառն:

Հրասարակեց՝ Մ. Ե. Ն.

ՈՒՂՆԵԼԻՔ. — 1940 թուոյ Սիւնի մէջ երես 315թ. տոյ 38՝ Վարդանաթ կարդալ՝ Վարդանաթ: Երես 317թ. տոյ 44՝ տնուց մի կարդալ տնուց իմ: Երես 318ա. տոյ 23՝ գիտեմ կարդալ զաստեմ:

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՅ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

Սուրբ Արքայոյ Ամենապատիւ Ս. Պատրիարք Հայրը 1941 Յունուար 16 եւ 17 քրականով հետեւեալ երկու հեռագիրները քննողներու Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան Տեղակալ Տ. Գեորգ Արքեպիսկոպոսէ՝ երեւանէն տնուց:

«Կը խնդրենք հեռագրել Փարիզ՝ Էսմէրանին, որ անմիջապէս կատարուի եւրոպայի թեմերու երեք պատգամաւորներու ընտրութիւնը: Հետեւանքի մասին տեղեկացուցէ՝ հանդերձ լուսաբանութեամբ»:

«Կը խնդրենք հեռագրել Գահիրէի, Պաղտատի, Աթէնքի, Սէլանիկի եւ Մարսէյի առաջնորդարաններուն, որ անմիջապէս ընտրեն իրենց պատգամաւորները: Հետեւանքի մասին հեռագրով տեղեկացուցէ՝ Էջմիածին՝ հանդերձ լուսաբանութեամբ»:

Ս. Պատրիարք Տեղակալ Սրբազանի սոյն յանձնարարութեանց համաձայն, հեռագիրներու վրէջ յիշեալ առաջնորդարաններուն եւ Փարիզի եկեղեցական վարչութեան աստեղապետ Տար Պօղոս Էսմէրանի, որ երեկայիս կը գտնուի Վիւր, եւ այս մասին հեռագրով տեղեկացուց Ս. Էջմիածին:

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ

ԼԱՆԶԱԽԱՉԻ ՏՈՒՌԻՉՈՒԹԻՒՆ

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, 16 Հոկտ. 1940ին, լանջախաչ կրելու արժանութիւն շնորհած էր, 1934ին՝ Հոգեւոյ Տ. Թորոս Պատրիարքին վարդապետական ձեռնադրութիւն քննուած չորս միաբան վարդապետներէն (Պարոյր Վրդ. Մինասեան, Յուսիկ Վրդ. Աւետիսեան, Պապ Վրդ. Թումայեան եւ Միւռոն Վրդ. Կրնիկեան) վերջին երեքին: Հոգ. Տ. Պարոյր Վրդ., Կիպրոսի Մելգոնեան հաստատութեան Հոգեւոր-Հովիւ, եւ զապուրիւն առաջնորդական փոխանորդ եղած միջոցին, քննուած էր արդէն լանջախաչ կրելու արժանութիւնը, երջանկայիտասակ Տ. Սահակ Վեհ. Հայրապետի հրամանաւ, եւ Ս. Արքայոյ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր հաւանութեամբ:

ՏՕՆԱԿԱՆՔ ԵՒ ԲԵՄԱԿԱՆՔ

* 1 Դեկտ. Կիր. — Ս. Պատարագ մատուցուեցաւ ի Ս. Հրեշտակապետի Փարողեց Տ. Պարգեւ Վրդ., բնարան առնելով հետեւեալ խօսքը. «Ձի օրէնքն ի ձեռն Մովսիսի տուան, շնորհք եւ համարաւթիւն ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի եւ շին»: Յոյց տուաւ Հին Օրէնքը իբրեւ աստուածային պատուիրաններու ամբողջութիւն, իսկ Նորը՝ զերազանց միջոց փրկութեան եւ ազատագործման: Նոր Ուխտը հոգեւոր առաքելութեանց զօրծաղրութիւնը կը պահանջէ: Օրէնքը պահելով՝ յարգած կ'ըլլանք մեր ներքին եւ քարոյական կեանքը:

* 4 Դեկտ. Դշ. — Ս. Կուսի Ընծայման տօնին առթիւ, Միաբանութիւն եւ աշակերտութիւն, հակառակ աննպատակ եղանակին եւ անձրեւին, շքերթով իջան Դիթանմանի ձորը: Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր նախագահութեամբ կատարուեցաւ «Հրաշափառոյ մուտքը Աստուածածնայ Տաճարէն ներս: Այս մատուցուեցաւ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ. որու ընթացքին քարողեց Տ. Սեբեդքէ՝ Վրդ., բացատրելով ընծայաբերութեան նշանակութիւնը իբրեւ խրաջուր Աստուծոյ կամքին, իբրեւ պատրաստակամութիւն՝ տեղ տալու, իր սրտին մէջ, Աստուծոյ բխող զգացումներու եւ ներկայացուց Ս. Կոյսը իր առօրեայ կեանքին մէջ իսկ, ուր իր խօսակցութիւնները Աստուծոյ զգացումովն են լեցուած, որուն պատճառաւ իսկ արժանի եղաւ հաւատացեալներու եւ Աստուծոյ Որդւոյն մարտնչական պատիւին:

* 8 Դեկտ. Կիր. — Ս. Պատարագ մատուցուեցաւ ի Ս. Յակոբի Փարողեց Տ. Նաւարշ Վրդ.: